

## Despre relațiile sintactice

Mihaela Miron-Fulea  
Universitatea „Ovidius” din Constanța

**Abstract:** *This article proposes a systematic and accessible description of the ways in which the units belonging to the syntactic level of contemporary Romanian language are structured. The central concept is that of syntactic relation, and the cognitive itinerary starts from the definition of the structural notion of relation, in order to understand the fundamental types of internal relations of the sentence. The typology of syntactic relations allows the construction of an integrative perspective on syntactic functions, by capturing the concrete manifestation of each relation and by detecting the specialized linguistic means of achieving a certain type of syntactic relation.*

**Keywords:** *syntactic relation, dependence, nondependence, interdependence, double dependence, complex dependence, unilateral dependence, coordination, apposition, parantheticals.*

### 1. Nivelul sintactic

Punctul de plecare în abordarea nivelului sintactic îl reprezintă conceptul de *enuț*, definit drept *secvența fonică dotată cu un anumit contur intonațional, izolată prin pauze și purtătoare a unei semnificații, care-i conferă statut de unitate comunicativă*.

Studiul sintactic de tip analitic pornește de la enuț, pe care-l descompune în elemente componente, numite unități sintactice, ajungându-se, prin repartizarea tuturor elementelor de același fel într-o clasă comună/paradigmă, la configurarea unei tipologii a funcțiilor sintactice.

Inventarul de poziții sintactice se stabilește în conformitate cu anumite criterii. În decursul timpului, s-a produs o departajare a două orientări fundamentale, datorată tocmai diferențelor referitoare la criteriile de stabilire a inventarului de funcții sintactice, și anume:

– **orientarea tradițională**, care-și are originile în Antichitatea greco-latină și care este guvernată de obiective normative. La ora actuală, modelul tradițional este caracteristic modului de desfășurare a orelor de gramatică în învățământul preuniversitar. Dintre lucrările reprezentative tradiționale menționăm:

– *Gramatica limbii române*, Editura Academiei RSR, București, 1963, volumul I (*Morfologia*), volumul al II-lea (*Sintaxa*);

- *Gramatica pentru toți*, Mioara Avram, Editura Academiei RSR, București, 1986;
- *Sinteze de limba română*, coordonator Theodor Hristea, Editura Albatros, București, 1984.
  
- **orientarea structurală** este prezentă în învățământul universitar și își are punctul de pornire în tezele lui Ferdinand de Saussure. Lucrările fundamentale sunt:
  - *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, Valeria Guțu-Romalo, EDP, București, 1973;
  - *Teorie și analiză gramaticală*, Gabriela Pană-Dindelegan, Editura Coresi, București, 1992/1994;
  - *Limba română contemporană. I: Fonetica. Fonologia. Morfologia*, coordonator Ion Coteanu, EDP, București, 1983.
  - *Sintaxa grupului verbal*, Gabriela Pană-Dindelegan, Editura Aula, Brașov, 1999.
  - *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, Gabriela Pană Dindelegan, Editura Humanitas Educational, București, 2003.
  - *Gramatica limbii române (GALR)*, coordonator Valeria Guțu Romalo, Editura Academiei Române, București, 2005/2008.
  - *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)*, coordonator Gabriela Pană Dindelegan, Editura Academiei Române, București, 2010.

În gramatica tradițională, se folosesc criteriile eterogene, uneori chiar nonpertinente, fapt ce duce la crearea multor dificultăți atât în teorie, cât și în analiza textelor. *Criteriul logico-semantic* se dovedește a fi preponderent, fiind ocurent, evident, alături de criteriul morfologic și de cel sintactic.

Exemple:

- *Verbul este partea de vorbire care denumește acțiuni, stări [...].*
- *Substantivul este partea de vorbire care denumește lucruri, fenomene ale naturii [...].*

Dacă am avea în vedere definiția verbului, prezentată mai sus, ar însemna că, în mod paradoxal, *alergare*, denumind o acțiune, s-ar circumscrie clasei morfologice a verbului; or, indiscutabil, *alergare* este un substantiv provenit prin conversiune din infinitivul lung.

Definițiile date funcțiilor sintactice sunt, de cele mai multe ori, circulare și, implicit, deficitare:

- Subiectul este partea de propoziție care arată cine îndeplinește acțiunea realizată de către predicatul.
- Predicatul este partea de propoziție care arată ce face subiectul.

Criteriul logico-semantic este utilizat, dincolo de definiție, în operația de identificare a funcțiilor sintactice, în activitatea de analiză a textului, și anume, prin *utilizarea întrebărilor* care, teoretic, ar trebui să-și dovedească eficiența în absolut toate situațiile.

Însă, de îndată ce ne aflăm în fața unui text pe care dorim să-l supunem analizei, descoperim că întrebarea, departe de a reprezenta un instrument de lucru, nu este decât o capcană. Astfel, chiar din primul moment, se ivește dificultatea de a alege, dintr-un repertoriu de întrebări, o singură întrebare care să corespundă situației respective. Apoi, întrebarea selectată ar trebui să conducă, fără echivoc, la identificarea unei anumite poziții sintactice, în detrimentul celorlalte. Însă, este posibil ca două sau mai multe întrebări să-și justifice prezența, fiecare „indicând” o funcție sintactică diferită [vezi exemplul (a)] sau, mai grav, ca aceeași întrebare să ne orienteze înspre două funcții sintactice distincte [vezi exemplul (b)]:

(a) *Îmi place Ion.*

“Ce îmi place?” => *Ion* = complement direct;

“Cine îmi place?” => *Ion* = subiect;

(b) *“Îmi place muzica.”*

“Ce îmi place?” => *muzica* = subiect sau complement direct (fapt inadmisibil).

Propunându-și să ofere un model de descriere omogen și operațional, gramatica structurală se debarasează de criteriul logico-semantic, făcând uz, în mod exclusiv, de **mijloacele formale** de definire, acestea permițând depășirea dificultăților și inadvertențelor prezente în modelul tradițional, pentru a pune bazele unui ansamblu teoretic coerent, care să-și demonstreze aplicabilitatea și validitatea inclusiv în analiza concretă de text.

## 2. Tipologia relațiilor sintactice

Obiectul de studiu al sintaxei îl constituie descrierea structurii sintactice a enunțului. Gramatica structurală pornește de la ideea că relația reprezintă criteriul fundamental al acestui tip de demers. Astfel, orice enunț alcătuit din minimum doi termeni (enunț analizabil) se structurează în virtutea a două tipuri de relații:

– relații **externe** enunțului= relații referențiale, care asigură legătura dintre enunț (fapt lingvistic) și realitate (fapt extralingvistic). Deși exterioră

enunțului, deoarece nu privește organizarea internă a enunțului, relația de referențialitate este obligatorie.

– relații **interne** enunțului= privesc organizarea internă a enunțului, ele intervenind între elementele componente ale unui enunț.

**Relațiile interne** se clasifică în relații de vecinătate și în relații sintactice. Astfel:

– **Relațiile de vecinătate**= se datoresc faptului că, pentru a construi un enunț, e necesar ca unitățile componente să cunoască o înlănțuire fie cronologică, fie spațială. De aceea, un element al enunțului se poate afla față de celelalte elemente ale enunțului în relație de vecinătate la dreapta, la stânga sau bilaterală.

De exemplu, într-un enunț precum: *Copilul merge la bunici*:

- termenul *copilul* se află în relație de vecinătate la dreapta cu termenul *merge*;

- termenul *merge* se află în relație de vecinătate la stânga cu termenul *copilul* și de vecinătate la dreapta cu termenul *bunici*,

- termenul *bunici* este în relație de vecinătate la stânga cu termenul *merge*.

– **Relațiile sintactice (structurale/ de structură)**= reprezintă unul dintre mijloacele cu o deosebită importanță în descrierea organizării sintactice a enunțului, deoarece, pe baza tipului de relație sintactică, se ajunge la definirea și identificarea fiecărei poziții sintactice.

Clasificarea relațiilor sintactice face apel la **testul substituției cu zero (sau testul omisiunii)**: se verifică dacă un termen poate sau nu să fie omis, fără ca acest lucru să destructureze enunțul în care este ocurent.

Astfel, **relațiile sintactice** se împart în:

I. **Relații de DEPENDENȚĂ** = se instaurează atunci când măcar unul dintre termeni răspunde negativ la testul omisiunii. Termenul care poate fi omis se numește **determinant** (adjunct), în vreme ce termenul care răspunde negativ la testul substituției cu zero se numește **determinat** (centru, regent). La rândul său, relația de dependență se clasifică în:

– dependență bilaterală sau interdependentă;

– dublă dependență;

– dependență complexă;

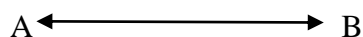
– dependență unilaterală.

II. **Relații de NON-DEPENDENȚĂ** = se instaurează atunci când ambii termeni răspund pozitiv la testul omisiunii. Se identifică trei subtipuri de relații de non-dependență:

- coordonarea;
- echivalența sau opoziționarea;
- relația de supraordonare sau incidența.

## 2.1. Relațiile de dependență

2.1.1. **Relația de INTERDEPENDENȚĂ** este o relație sintactică instaurată între doi termeni, A și B, care răspund negativ la testul omisiunii, deoarece termenul A presupune prezența termenului B și, invers, termenul B presupune prezența termenului A:



Dependența reciprocă dintre cei doi termeni se manifestă prin faptul că fiecare termen impune celuilalt anumite particularități gramaticale.

În limba română, această relație este actualizată între nominalul-**subiect** (A) și verbul la formă personală- **predicat** (B)<sup>1</sup>:

- pronumele personal<sup>2</sup> cu funcția sintactică de subiect impune verbului<sup>3</sup> cu funcția sintactică de predicat, prin **acord**, categoriile gramaticale de **persoană** și de **număr**;

- verbul la formă personală – predicat impune numelui – subiect, prin **recluziune**, categoria gramaticală de **caz nominativ**.

Manifestarea trăsăturilor relației de interdependență cunoaște anumite restricții:

✓ **Acordul propriu-zis în persoană și în număr** are loc numai în condițiile în care, pe de o parte, predicatul se realizează printr-un verb la formă personală (realizarea definitorie a poziției sintactice predicat) și, pe de altă parte, subiectul se realizează printr-un pronume personal (realizarea definitorie a subiectului).

---

<sup>1</sup> Subiectul și predicatul reprezintă nucleul oricărui enunț, astfel încât, în analiza de text, trebuie să se identifice, înainte de orice, predicatul și subiectul, de-abia apoi putându-se trece la identificarea celorlalte funcții sintactice.

<sup>2</sup> Pronumele personal la cazul Nominativ (caz impus prin recluziune de către centrul verbal) reprezintă realizarea definitorie, prototipică a funcției sintactice de subiect.

<sup>3</sup> Termenul determinat (centru, regent) interesează nu din perspectiva funcției sintactice, ci sub aspect morfologic. De altfel, verbul la formă personală reprezintă realizarea definitorie a funcției sintactice de predicat,

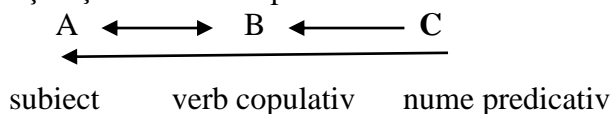
Dacă subiectul se realizează printr-o parte de vorbire indiferentă fie la categoria numărului, fie la categoria persoanei, fie la ambele categorii, atunci vorbim de **acordul de tip analogic**: se impune verbului – predicat o formă de persoană și/ sau de număr prin analogie cu forma ce ar fi fost impusă dacă, în locul părții de vorbire prin care e realizat subiectul, ar fi apărut un pronume personal. Or singurul pronume capabil să substituie orice altă parte de vorbire sau chiar o propoziție este pronumele personal de persoana a III-a (fie la singular, fie la plural).

✓ Verbul la formă personală cu funcția sintactică de predicat nu reușește să impună prin regim sau recțiune subiectului cazul nominativ decât dacă subiectul se exprimă printr-o parte de vorbire care cunoaște categoria cazului (substantiv, pronume, numeral<sup>4</sup>).

2.1.2. **Relația de DUBLĂ DEPENDENȚĂ** este o relație ternară, în care un termen C depinde de alți doi termeni A și B: prezența termenului C presupune prezența altor doi termeni A și B, în vreme ce reciproca nu este valabilă.

În relație de dublă dependență, în poziția C, se află, în limba română, **numele predicativ** și **elementul predicativ suplimentar**.

a) Numele predicativ intră în relație de dublă dependență față de nominalul - subiect și față de verbul copulativ:



Numele predicativ exprimat printr-un adjectiv<sup>5</sup> depinde de nominalul-subiect, deoarece acesta îi impune adjectivului, prin **acord**<sup>6</sup>, categoriile gramaticale de **gen** și de **număr**.

Numele predicativ depinde de verbul copulativ, deoarece verbul-copulativ îi impune, prin **regim**, **cazul nominativ**, dacă numele predicativ este realizat printr-un adjectiv, substantiv, pronume, numeral.

Exemple:

- *Ea este frumoasă.*

<sup>4</sup> În gramatica structurală, numeralul nu constituie o clasă lexico- gramaticală/ parte de vorbire autonomă, ocurențele sale fiind repartizate fie la substantiv, fie la pronume, fie la adjectiv, fie la adverb.

<sup>5</sup> Adjectivul reprezintă realizarea definitorie a numelui predicativ.

<sup>6</sup> Vorbim de acord în gen și număr cu direcția subiect → nume predicativ dacă: (a) subiectul se exprimă printr-o parte de vorbire care cunoaște categoria genului și a numărului; (b) numele predicativ se exprimă printr-un adjectiv.

- *El este frumos.*
- *Ele sunt frumoase.*
- *Ei sunt frumoși.*

b) Elementul predicativ suplimentar<sup>7</sup> intră în relație de dublă dependență:

✓ fie cu nominalul -subiect și verbul necopulativ (**subiect – verb necopulativ – element predicativ suplimentar**):

Exemple:

- *Ea se crede frumoasă.*
- *El se crede frumos.*
- *Ele se cred frumoase.*
- *Ei se cred frumoși.*

✓ fie cu obiectul direct și verbul necopulativ (**obiect direct – verb necopulativ - element predicativ suplimentar**)

Exemple:

- *O credeam frumoasă.*
- *Îl credeam frumos.*
- *Le credeam frumoase.*
- *Îi credeam frumoși.*

Elementul predicativ suplimentar depinde de:

- nominalul - subiect/ obiect direct, deoarece acesta îi impune, atunci când elementul predicativ suplimentar se realizează printr-un adjectiv, prin **acord**, caracteristicile de **gen** și de **număr**.

- verbul necopulativ, pentru că acesta îi impune, prin **rectiune**, **cazul nominativ**, dacă elementul predicativ suplimentar e realizat printr-un adjectiv, substantiv, pronume, numeral.

Deși actualizează același tip de relație (dublă dependență), numele predicativ și elementul predicativ suplimentar se diferențiază:

✓ prin faptul că regentul verbal este reprezentat de un verb copulativ (pentru numele predicativ) sau de un verb necopulativ (pentru elementul predicativ suplimentar);

✓ prin aceea că structurile în care apar cele două poziții sintactice sunt de natură diferită:

- structuri nederivate (pentru numele predicativ);
- structuri derivate din structuri de bază bipropoziționale (pentru elementul predicativ suplimentar).

Exemple

---

<sup>7</sup> Adjectivul este realizarea definitorie a elementului predicativ suplimentar.

- *Ea se crede frumoasă* < enunț derivat din: *Ea crede* <sup>1/</sup> că ea este frumoasă <sup>2/</sup>.

- *Eu o credeam fericită* < *Eu credeam* <sup>1/</sup> că ea este fericită <sup>2/</sup>.

2.1.3. **Relația de DEPENDENȚĂ COMPLEXĂ** este tot o relație ternară, care apare atunci când un termen C depinde de un termen A, însă, pentru ca termenul C să fie prezent, este necesar ca un alt termen B să depindă de A.

Altfel spus, este relația în care doi termeni B și C depind de același termen A, însă prezența lui C în dependență de A presupune prezența lui B în dependență de A, în vreme ce prezența lui B în dependență de A nu presupune prezența lui C în dependență de A.

În relație de dependență complexă, în poziția C, se află:

a) **circumstanțialul opozițional:**

- În loc de mere <sub>C</sub>, a luat <sub>A</sub> père <sub>B</sub>.  
C → A ← B

b) **circumstanțialul de excepție:**

- În afară de père <sub>C</sub>, nu a (mai) luat <sub>A</sub> altceva <sub>B</sub>.

c) **circumstanțialul cumulativ:**

- În afară de père <sub>C</sub>, a luat <sub>A</sub> și mere <sub>B</sub>.

d) **circumstanțialul sociativ:**

- *Eu* <sub>B</sub> *merg* <sub>A</sub> cu tine <sub>C</sub>.

Toate funcțiile sintactice aflate în relație de dependență complexă reprezintă niște structuri derivate din structuri de bază bipropoziționale:

(a) În loc de mere, a luat père < *Nu a luat mere, a luat père.*

(b) În afară de père, nu a (mai) luat altceva < *A luat père, nu a mai luat altceva*<sup>8</sup>.

(c) În afară de père, a luat și mere < *A luat père, a luat și mere.*

(d) *Eu merg cu tine* < *Eu merg, tu mergi.*

**NB:** Când prepoziția **cu** apare în structura unui circumstanțial instrumental, există riscul confundării determinantului instrumental cu acela sociativ. Însă opoziția instrumental/ sociativ se fundamentează pe opoziția structură nederivată (pentru circumstanțialul instrumental)/ structură derivată (pentru circumstanțialul sociativ):

- *Eu lupt cu sabia*, unde (*cu*) *sabia* este complement instrumental, deoarece enunțul nu este derivat din *\*Eu lupt, sabia luptă*, ci este nederivat.

<sup>8</sup> *altceva* = element totalizator prin raportare la care elementul “*père*” se prezintă ca excepție.

<sup>9</sup> *și* = semiadverb corelativ.



- *Este dulce ca mierea.*  
↓ ↓  
nume predicativ  
complement comparativ de egalitate
- *Este ca mierea de dulce.*  
↓ ↓  
nume predicativ  
circumstanțial de relație

- *A terminat școala <sup>1/</sup> când avea 20 de ani.<sup>2/</sup>*

P<sub>1</sub> = propoziție principală, autonomă.

P<sub>2</sub> = circumstanțială de timp (aflată în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal *a terminat* din P<sub>1</sub>, conector fiind adverbul relativ *când*).

- *Când a terminat școala <sup>1/</sup>, avea 20 de ani.<sup>2/</sup>*

P<sub>1</sub> = circumstanțială de timp (aflată în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal *avea* din P<sub>2</sub>, conector fiind adverbul relativ *când*)

P<sub>2</sub> = propoziție principală, autonomă.

➤ Neutralizarea relațiilor de dependență este un proces diacronic, care, în sincronie, are drept rezultat anularea sau invalidarea unor unități sintactice, constituindu-se astfel **unități metalexemice** (cuvinte compuse, locuțiuni, expresii idiomatice), caracterizate ca unități cu structură fixă, în care relațiile dintre componente sunt irelevante în analiza sintactică:

Exemple:

- *Cine știe <sup>1/</sup> cine a câștigat? <sup>2/</sup>*

P<sub>1</sub> = propoziție principală interogativă.

P<sub>2</sub> = completivă directă (aflată în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal *știe* din P<sub>1</sub>, conector fiind *cine*).

față de:

- *„Cine știe cine a câștigat!”*

*cine știe cine* = locuțiune pronominală nehotărâtă.

➤ Relația de dependență poate fi convertită într-o relație de adordonare de tip coordonativ, prin plasarea pe același plan a celor două unități referențiale:

- *Pentru că a fost ger<sup>1/</sup>, de aceea au înghețat apele.<sup>2/</sup>*

P<sub>1</sub> = circumstanțială de cauză (aflată în relație de dependență unilaterală față de centrul verbal *au înghețat* din P<sub>1</sub>, conector fiind locuțiunea conjuncțională specifică, cauzală *pentru că*)

P<sub>2</sub> = propoziție principală, autonomă.

față de:

➤ *A fost ger<sup>1</sup>/și/ de aceea au înghețat apele.<sup>2</sup>/*

P<sub>1</sub> = propoziție principală,

P<sub>2</sub> = propoziție principală.

➤ La nivel sintagmatic, din convertirea unui raport de dependență poate rezulta o apozitie:

- *Doctorul este unchiul tău.*

↓  
nume predicativ

- *Doctorul, unchiul tău (...).*

↓  
apozitie

➤ Convertirea relației de dependență într-o relație de supraordonare se produce prin transformarea vorbirii indirecte în vorbire directă:

- *L-a întrebat dacă a înțeles > Ai înțeles? <sup>1</sup>/ l-a întrebat el.<sup>2</sup>/*  
(unde P<sub>1</sub> = propoziție principală; P<sub>2</sub> = propoziție incidentă).

- *I-a promis că nu-l deranjează > Nu te mai deranjez,<sup>1</sup> îți promit<sup>2</sup>./*(unde P<sub>1</sub> = propoziție principală; P<sub>2</sub> = propoziție incidentă).

### 2.3. Relațiile de non-dependență

Se stabilesc între minimum două unități sintactice, ambele răspunzând pozitiv la testul substituției cu zero, altfel spus prezența termenului A nu implică prezența termenului B și invers. Însă, deși ambii termeni pot fi omiși din enunț, fără ca acest lucru să se repercuteze asupra statutului însuși de unitate comunicativă al enunțului, prezența unei relații de nondependență presupune prezența măcar a unei relații de dependență.

Relația de non-dependență cuprinde în sfera ei:

2.3.1. **Relația de COORDONARE** = în care termenii coordonați au propria lor referință (fiecare termen trimite la un referent distinct). Coordonarea îmbracă două forme:

- **jonctiunea**– realizată prin intermediul conjuncțiilor coordonatoare (copulative, adversative, disjunctive, conclusive), care au rol de elemente de relație;

- **juxtapunerea**– realizată, la nivel ortoepic, cu ajutorul pauzelor, iar, la nivelul ortografic, prin semnele de punctuație (virgule).

Caracteristica relației de coordonare, dincolo de noncoreferențialitatea termenilor, este dată de faptul că termenii coordonați sunt implicați, fiecare în parte, într-o **relație de dependență cu același termen regent** (termenii coordonați depind de același regent).

Exemple:

*Eu și Maria am plecat.*

A ↔ B C

- A se află în relație de nondependență prin coordonare copulativă cu B;
- A și B se află în relație de interdependență cu C.

Elementele coordonate pot fi:

- părți de vorbire; propoziții; o parte de vorbire și o propoziție;
- homofuncționale (au aceeași funcție sintactică) sau heterofuncționale (funcții sintactice diferite), ca în exemplul:

- *Vin astăzi<sup>1</sup>/, cum pot<sup>2</sup>/ și/ cu cine pot<sup>3</sup>/.*  
 A ← B c.timp ↔ C c.mod ↔ D c.sociativ  
 ←—————←

**2.3.2. Relația de APOZIȚIONARE (sau de ECHIVALENȚĂ)** = în care termenii sunt coreferențiali (trimit la același referent). În relație de apozicionare se află **apozitia**, celălalt termen al relației fiind numit bază.

Exemple:

- *Am citit A un roman B, “La Medeleni” C.*  
 A ← B = C  
 bază apozitie

Se observă că:

✓ numai baza intră și într-o relație de dependență cu o altă unitate a enunțului (A), în vreme ce apozitia este limitată la singura posibilitate de a intra în relație de apozicionare cu baza;

✓ schimbarea topicii între B și C duce la schimbarea statutului de bază și de apozitie:

- *Am citit “La Medeleni”, un roman.*  
 A ← B = C  
 bază apozitie

**2.3.3. Relația de SUPRAORDONARE** = în care unul dintre termeni aparține planului comunicării (numit **dictum**), iar celălalt (aflat în relație de supraordonare), aparține planului interpretativ (numit **modus**). În relație de supraordonare (sau de incidență) se află unitățile **incidente**.

În mod obișnuit, prin „supraordonare” se denumește poziția superioară a unui termen într-o clasificare/ ierarhie. Privită însă ca o posibilitate de relaționare, supraordonarea se opune dependenței și adordonării (apozitionării și coordonării) prin poziția sa distinctă față de axa de ordonare.

Fără a fi ierarhică, relația de supraordonare implică, în realizarea sa, existența a două planuri:

- ✓ un plan de bază, înscris pe axa de ordonare (A), purtător de informație, cu funcție enunțiativă, denumit și plan al comunicării (**dictum**);
- ✓ un plan interpretativ, supraordonat (B), prin care fie se dau informații asupra conținutului bazei, fie se exprimă o atitudine a vorbitorului față de cele comunicate, ca o relație între subiect și comunicare (**modus**):

- “Lucrul în sine este de necunoscut, în înțelesul lui Kant.”

**dictum**

**modus**

Unitățile supraordonate, proiectate ca modalități marginale de natură intercomunicativă, pot fi omise, fără să afecteze structura unității bază. Prin autonomia lor, ele se realizează ca un metalimbaj a cărui referențialitate o constituie atitudinea rațională sau afectivă a locutorului în raport cu obiectul comunicării.

Unitățile supraordonate produc discontinuități în organizarea structurală a unităților sintactice integrate, precum și schimbări ale fluxului melodic:

- *La prima trecere – pe pod încăpeau numai patru căruțe – un cal atins cu jordia, nu se știe de cine, sări cu picioarele pe parapet.* (F. Neagu).

Calitatea de bază a relației de supraordonare poate fi satisfăcută de:

- ✓ orice unitate integrată în actul de comunicare cu statut de *dictum*, fiind explicită sau implicită (numai în vorbirea dialogată);
- ✓ o unitate supraordonată, când aceasta este susceptibilă de un comentariu:

- “Cine scrie citește de două ori, spune un dicton latin (modus<sub>1</sub>), mi se pare (modus<sub>2</sub>).”

Ca punct de incidență sau ca antecedent al relației de supraordonare poate servi orice unitate sintactică intrată în sfera de interes a locutorului:

✓ sintagmă:

- Într-un mod foarte îndepărtat bază<sub>2</sub> e drept modus, și prin alianță era rudă cu doctorul Zănoaga.”

✓ propoziție:

- A fost o maltratare meritată bază, poate modus1, dar, oricum modus2, prea sălbatică.”

- “Ce frumos e călugărul acela bază, șopti contesa zâmbind modus.”

✓ frază:

- “Așa o fi bază, n-o fi așa bază, zise mama modus , vreau să-mi fac bărbatul popă.”

## Bibliografie

- Guțu Romalo, Valeria. *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*. București: EDP, 1973.
- Guțu Romalo, Valeria (coordonator). *Gramatica limbii române (GALR)*. București: Editura Academiei Române, 2005/2008.
- Miron-Fulea, Mihaela. *Limba română contemporană. Sintaxa*. Caiet de Studiu Individual. Specializarea Limba și literatura română – O limbă și literatură modernă, Anul de studii II, Semestrul I, Departamentul ID\_IFR. Universitatea „Ovidius” Constanța, 2011.
- Miron-Fulea, Mihaela. *Limba română contemporană. Sintaxa*. Caiet de Studiu Individual. Specializarea Limba și literatura română – O limbă și literatură modernă, Anul de studii II, Semestrul II, Departamentul ID\_IFR, Universitatea „Ovidius” Constanța, 2011.
- Pană Dindelegan, Gabriela. 1992/1994. *Teorie și analiză gramaticală*. București: Editura Coresi, 1992/1994.
- Pană Dindelegan, Gabriela. *Sintaxa grupului verbal*. Brașov: Editura Aula, 1999.
- Pană Dindelegan, Gabriela. *Admiterea în facultate. Teste de limba română*. Editura Humanitas Educational, 2001.
- Pană Dindelegan, Gabriela. *Elemente de gramatică: dificultăți, controversate, noi interpretări*. București: Editura Humanitas Educațional, 2003.
- Pană Dindelegan, Gabriela (coordonator). *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)*, București: Editura Academiei Române, 2010.